

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně Evy Šonkové a soudců Tomáše Kocourka a Sylvy Šiškeové v právní věci žalobců: a) L. Z. a b) Mgr. J. H., oba zastoupeni Mgr. et Mgr. Pavlou Špondrovou, advokátkou se sídlem Voršilská 130/10, Praha 1, proti žalovanému: **Krajský úřad Libereckého kraje**, se sídlem U Jezu 642/2a, Liberec, proti rozhodnutí žalovaného ze dne 13. 12. 2022, č. j. KULK 90797/2022, o kasační stížnosti žalobců proti rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 19. 4. 2023, č. j. 30 A 23/2023-46,

t a k t o :

- I. Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 19. 4. 2023, č. j. 30 A 23/2023-46, **se ruší**.
- II. Rozhodnutí žalovaného ze dne 13. 12. 2022, č. j. KULK 90797/2022, **se ruší** a věc **se vrací** žalovanému k dalšímu řízení.
- III. Žalovaný **je povinen** zaplatit každému z žalobců k rukám jejich zástupkyně, advokátky Mgr. et Mgr. Pavly Špondrové, náhradu nákladů řízení o žalobě a o kasační stížnosti ve výši 15 890 Kč do 30 dnů od právní moci tohoto rozsudku.
- IV. Žalovaný **nemá** právo na náhradu nákladů řízení o žalobě ani o kasační stížnosti.

Odůvodnění:

I. Vymezení věci

[1] Městský úřad Jilemnice (dále „matriční úřad“) zamítl rozhodnutím ze dne 30. 9. 2022, č. j. PDMUJI 10980/2022, žádost žalobců o zápis jména Honza do matriční knihy narození pro jejich novorozeného syna. Rozhodnutím označeným v záhlaví (dále

„napadené rozhodnutí“) žalovaný zamítl odvolání žalobců. Krajský soud v Hradci Králové následně zamítl žalobu proti napadenému rozhodnutí. Spor spočívá v posouzení otázky, zda jméno Honza, které je domáckou podobou jména Jan, splňuje podmínky k zápisu do matriky. Krajský soud neshledal žalobu důvodnou a plně se ztotožnil s argumentací matričního úřadu, který zápis tohoto jména nepovolil.

II. Kasační stížnost

[2] Proti rozsudku krajského soudu podali žalobci (dále „stěžovatelé“) kasační stížnost z důvodů, které podřadili pod § 103 odst. 1 písm. a), b) a d) zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní (dále „s. ř. s.“).

II. A Nezákonnost spočívající v nesprávném posouzení právní otázky soudem v předcházejícím řízení

[3] Podle stěžovatelů správní orgány a následně i krajský soud nesprávně posoudily právní otázku, zda lze jméno Honza do matriky zapsat, nebo to není možné, neboť se jedná pouze o domáckou podobu jména Jan, která není pro zápis do matriční knihy způsobilá [§ 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s.]. Stěžovatelé svou žádost u matričního úřadu podložili důkazy o zápisech jména Honza do matrik v různých obdobích, doporučujícím znaleckým posudkem Jany Valdové, soudní znalkyně v oboru školství a kultura, odvětví jazykověda, specializace křestní jména a příjmení, a dále doložením existence osoby zapsané v živnostenském rejstříku, která je nositelem jména Honza.

[4] Podle stěžovatelů se každý rok do knihy narození zapisují různá ne zcela běžná jména, včetně těch znějících domácky (v roce 2019 byla v ČR zapsána jména Hanka, Ivanka, Eda, Lída, Saša, Niki, Katka, Kuba, Andy, Tony, Marko, Janek nebo Tom). Uvedené podoby jmen tak byly správními orgány vyhodnoceny jako dostatečně osamostatněné, a tedy způsobilé k matričnímu zápisu dle § 62 odst. 1 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o matrikách). Nezapsání jména Honza není v souladu se současnou matriční praxí, která, jak ukazují předestřené případy, k domácky znějícím jménům přistupuje benevolentně.

[5] Této benevolenci matričních úřadů nasvědčovala také už v době rozhodování matričního úřadu známá skutečnost, že k 1. 1. 2024 má novelou předkládanou ministerstvem vnitra dojít ke změně právní úpravy, která z § 62 odst. 1 zákona o matrikách vypouští podmínku, aby zapisované jméno nebylo domácké nebo zdrobnělé.

[6] Osamostatněnou povahu jména Honza lze podle stěžovatelů doložit mimo jiné na příkladech používání podobně znějícího jména v zahraničí (Hans Christian Andersen, Hans Zimmer), což opírají o závěr doporučujícího znaleckého posudku pro jméno Aňa, kde je takový argument uveden. U cizích jmen lze případně doložit jejich matriční zápis nebo samotné používání v jiné zemi. Dále stěžovatelé demonstrují osamostatněnou povahu jména Honza také na skutečnosti, že existuje více osob, které se veřejně prezentují jako

pokračování

Honza, a nikoli jako Jan. Vedle samotného stěžovatele b), který je sice matričně zapsán jako Jan, ale v celém svém životě používá jméno Honza, uvádějí i známé osoby (např. Honza Volf nebo Honza Dědek).

[7] S odkazem na vyžádané odborné stanovisko nadřadily podle stěžovatelů správní orgány a krajský soud právní formalismus a vlastní konzervativní přístup k této problematice, a to navzdory výše predestinované argumentaci.

II. B Vada řízení spočívající v nedostatečném zjištění skutkového stavu

[8] Stěžovatelé dále namítají nepřezkoumatelnost správního rozhodnutí a vadu správního řízení spočívající v nedostatečném zjištění skutkového stavu, pro kterou soud, který ve věci rozhodoval, měl napadené rozhodnutí správního orgánu zrušit [§ 103 odst. 1 písm. b) s. ř. s.]. Matriční úřad podrobil předložený znalecký posudek Jany Valdrové vlastnímu hodnocení kvality a správnosti a porovnal jej s jedním z posudků znalkyně Miloslavy Knappové, přičemž shledal, že v prvním jmenovaném chybí historický exkurz výskytu jména Honza. V důsledku toho pak nevěnoval pozornost klíčovému shrnutí sociolingvistické analýzy vycházející z literatury. Podle Jany Valdrové se aktuální praxe kloní k umožnění svobodné volby jmen dětí i dospělých a vychází vstříc poptávce po zápisu původně domáckých, ale již osamostatněných rodných jmen do matričních knih. Tento vývoj je v souladu jak s teoretickým vnímáním jazyka, tak i s empirickými studiemi jazyka jako živého organismu, který reaguje na společenský a kulturní vývoj. Znalkyně tak dle stěžovatelů identifikuje poptávku po zápisech různých, i domáckých podob jmen, současně s existujícími matričními zápisy, a zároveň tedy i přechod jména Honza mezi domácké podoby jména osamostatněné.

[9] Stěžovatelé jsou přesvědčeni, že jimi poskytnuté důkazy byly dostatečné pro rozhodnutí o jejich žádosti. Matriční úřad se však rozhodl (nadbytečně) dokazování doplnit a vyžádal si odborné stanovisko Ústavu pro jazyk český (dále „ÚJČ“), jež je však v porovnání se znaleckým posudkem dokumentem nižší relevance. Na jeho základě pak žádost o zápis jména Honza zamítl. Toto stanovisko nejenže neobsahuje v jejich posudku postrádanou lingvistickou analýzu, ale chybí v něm i relevantní zdroje informací (odkazuje toliko na jediný článek M. Knappové). ÚJČ se odvolává na v článku zmíněné poslední sociolingvistické průzkumy, ačkoli proběhl jen jeden, nereprezentativní, a navíc v roce 2012, takže nemůže být relevantní pro stav v roce 2022. Stěžovatelé navíc dokládají, že pro doporučení jména Amálka v minulosti postačilo ÚJČ 31 % kladných hlasů respondentů (Honza získal 25 %), či pouze nalezení variant jména v jiných jazycích (Aňa), anebo nalezení jména ve dvou publikacích (Lolla jakožto osamostatněná zkrácená podoba odvozená ze jména Dolores), a poukazují tak na nekonzistentnost v závěrech, ke kterým ÚJČ v rámci posuzování sporných jmen dospívá. Matriční úřad měl odborné stanovisko podrobit stejné míře kritiky jako předložený znalecký posudek a jako nevyhovující je nepoužít.

[10] Stěžovatelé jsou toho názoru, že pokud matriční úřad považoval informace ve znaleckém posudku za nedostatečné, měl zkoumání skutkového stavu doplnit. Měl oslovit

jiné matriční úřady, které jméno Honza v minulosti zapsaly, aby zjistil podrobnosti o okolnostech těchto zápisů, provést vlastní rešerši používání osamostatněného jména Honza či požádat ÚJČ o doplnění aktuálních údajů a výzkumů. Také mohl zohlednit důvodovou zprávu projednávané novely zákona o matrikách. Stěžovatelé namítli porušení řady zásad, které pro správní řízení platí, jež podrobně popsali v žalobě. Krajskému soudu vytýkají, že argumentaci správních orgánů mechanicky převzal, místo aby napadené rozhodnutí zrušil.

II. C Vady řízení před krajským soudem

[11] Stěžovatelé namítají, že napadený rozsudek je nepřezkoumatelný a krajský soud také pochybil, když neprovedl jimi navrhované důkazy o zápisu jména Honza Magistrátem města České Budějovice a Magistrátem města Olomouce, které by poskytly informace o okolnostech, za nichž byly tyto zápisy povoleny [§ 103 odst. 1 písm. d) s. ř. s.]. Nešlo o transsexualitu, ani rodiče – cizince, jak tvrdily správní orgány. Krajský soud by na jejich základě mohl dospět k názoru, že skutkový stav měl být zkoumán podrobněji. Především však krajský soud neprovedl k důkazu k žalobě připojené doporučující znalecké posudky ohledně jiných domáckých či zdobných jmen (od Miloslavy Knappové o jménech Amálka, Aňa, Dado a Lenny, a ohledně jména Lolla z Oddělení onomastiky ÚJČ). Není jasné, kde je hranice osamostatněnosti.

[12] Podle stěžovatelů bylo dotčeno jejich právo na svobodnou volbu jména pro jejich děti v případě, kdy tato volba nikoho a nic neohrožuje a zároveň odpovídá současnému vývoji zahraniční i české matriční praxe. Stěžovatelé proto navrhli zrušení rozsudku krajského soudu i rozhodnutí žalovaného a vrácení věci žalovanému k dalšímu řízení.

III. Vyjádření žalovaného

[13] Žalovaný setrval na stanovisku, že v řízení bylo nade všechnu pochybnost prokázáno, že Honza je českou domácí neoficiální podobou mužského jména Jan, které nesplňuje nároky kladené zákonem na jména vhodná k zápisu do matričních knih a dokladů. Shromážděný důkazní materiál, z něhož při svém rozhodování čerpal, byl dostatečný. S napadeným rozsudkem krajského soudu se ztotožnil.

IV. Posouzení Nejvyšším správním soudem

[14] Kasační stížnost je přípustná a lze ji projednat.

[15] Kasační stížnost je důvodná.

[16] Podle § 62 odst. 1 zákona o matrikách, jménu a příjmení, ve znění účinném od 1. 7. 2001 do 31. 12. 2023, je možné *zapsat jakékoliv existující jméno, a to v správné pravopisné podobě. Nelze zapsat jména zkomolená, zdobná a domácká. (...) Vzniknou-li*

pokračování

pochybnosti o existenci jména nebo jeho správné podobě, je občan povinen předložit doklad vydaný znalcem.

[17] Že jméno Honza existuje a jaká je jeho správná pravopisná podoba, není sporné. Správní orgány měly vyřešit otázku, zda tato domácká podoba jména Jan je natolik osamostatněná, že je způsobilá matričního zápisu.

[18] Nejvyšší správní soud nejprve hodnotil, zda krajský soud správně akceptoval správními orgány zjištěný skutkový stav jako dostačující pro posouzení právní otázky, zda lze jméno Honza zapsat do matriky.

[19] Zadání znaleckého úkolu stěžovateli pro znalkyni Janu Valdrovou znělo takto: *Lze matričně zapsat mužské rodné jméno ve tvaru Honza?* Znalkyně zkoumala výskyt jmen, která mají zároveň podobu jak matriční, tak domáckou, a jsou standardně do matričních knih zapisována v obou podobách. Posudek se opírá o zjištění sedmi výskytů jména Honza a nálezů dalších, jiných, matričně zapsaných domáckých tvarů jmen (např. Kuba, Joža), o analýzu znaleckých posudků M. Knappové a doporučujícího vyjádření ÚJČ k domáckým a zdvojnásobeným tvarům jmen z let 2005 až 2021, jakož i o analýzu odborné, i cizojazyčné, literatury referující o jménech v souvislosti s osobní identitou.

[20] Matriční úřad nepovažoval za správný závěr znalkyně, že matričně zapsané jméno znamená jméno osamostatněné, neboť je třeba zkoumat okolnosti zápisu (před 1. 7. 2001 zákon zápis domáckých podob jmen nezakazoval). Předloženému posudku vytýká paušalizaci v tom smyslu, že pokud byla zapsána jiná domácká jména, lze zapsat i Honzu. Na příkladu jména Majdalena, u něhož se posudek M. Knappové opíral i o historickou rešerši a stanovisko slovenských jazykovědců, ilustroval, proč považoval stěžovateli předložený posudek za nedostatečný. Nebyl totiž podpořen žádnými historickými rešeršemi, sociolingvistickými průzkumy či jinými podklady, opíral se pouze o to, že se do matriky zapisují jiná jména v domácké podobě, ovšem bez rozlišení důvodů, proč se tak stalo. Proto se rozhodl dokazování doplnit a požádal o odborné vyjádření ÚJČ Akademie věd, oddělení onomastiky.

[21] V odborném stanovisku ze dne 29. 4. 2022 se ÚJČ vyslovil v tom směru, že jméno Honza je česká, domácká, neoficiální podoba mužského jména Jan a rovněž poslední sociolingvistické průzkumy potvrdily, že čeští mluvčí je nadále chápou jako neoficiální a k jeho osamostatnění v češtině nedochází. Proto nelze zápis doporučit. Skutečnost, že v některých státech, kde zákon umožňuje zápis neoficiálních podob jmen, by jméno Honza zapsáno být mohlo, není z jazykového hlediska a z hlediska českých zákonů relevantní. Zdroj.: M. Knappová, *Amálka a Bobeš, nebo Amálie a Josef*, Acta onomastica 53, 2012, s. 166.

[22] Matriční úřad navzdory důkazům předloženým žadateli nepovažoval zákonnou překážku zápisu – že jde o jméno domácké – za překonanou (existenci jména Honza ani jeho pravopisnou podobu nezpochybňoval). Podotkl, že znalkyně má znalecké oprávnění pouze na jazykovědnou stránku věci, o podobě jména však nebylo pochyb. Nesouhlasil s tezí znalkyně, že doložené zápisy do matričních knih dokazují, že jde o jméno

osamostatněné, neboť usoudil, že po 1. 7. 2001 muselo jít o postup v rozporu s právními předpisy. Posoudit způsoblost jména pro zápis do matriky náleží jeho správnímu uvážení, znalkyně se k tomu vyjadřovat nemůže. Matriční úřad připustil, že se vnímání hypokoristik (domáckých tvarů jmen) veřejností v průběhu delšího časového období mění a došlo k osamostatnění některých českých (Zdeněk ze základu Zdeslav, Radek z Radoslav) i cizích jmen (Magda, Vilma, Lora, Lola apod.). Pokud ale jednotlivci vnímají klasická hypokoristika jako Vašek, Honza, Jirka a Tonda bez emocionálních příznaků, neznamená to, že jde o postoj většinový. Z vlastních každodenních setkání s lidmi v rodinných, pracovních i ostatních společenských kruzích dovozuje, že jde stále o domáckou podobu jména Jan. Osamostatnění nebylo prokázáno. Přítomnost jména Honza v historických dokumentech není správnímu orgánu známa. Každé jméno je třeba posuzovat zvlášť, vývojem v obecném smyslu nelze ospravedlnit povolení všech hypokoristik. Stav, kdy oddělení onomastiky ÚJČ od roku 2021 nedisponuje znalcem, takže vydává jen odborná stanoviska, neovlivnil lingvistický průzkum z roku 2012, proto ani v tomto řízení předložené odborné stanovisko, jež se o něj opírá, nelze mít za nerelevantní.

[23] Žalovaný považoval postup matričního úřadu za korektní. Zopakoval, že zápis jména Honza před 1. 7. 2001 právní úprava nevyklučovala, proto není relevantní odkaz na výskyt v živnostenském rejstříku u osoby narozené v roce 1944. Pokud jde o zápis Magistrátem města České Budějovice v roce 2022, nelze posoudit, za jakých podmínek byl proveden, proto nemůže založit legitimní očekávání žadatelů. U doložené e-mailové komunikace týkající se povolení změny jména na jméno Honza žalovaný usuzoval, že mohlo jít o nezákonný zápis nebo zápis v souvislosti s probíhající změnou pohlaví, či v souvislosti s cizím prvkem u dítěte cizinců. Stejně lze obecně reagovat na stěžovateli předloženou informaci z Úřadu městské části města Brna, Brno-střed o 11 povolených zápisech jména Honza, neboť neobsahuje nic bližšího.

[24] Krajský soud shodně jako správní orgány ve znaleckém posudku postrádal náležité odůvodnění posudkového závěru, že se jedná o domácké jméno osamostatněné. Považoval za nedostatečné dovodit jej pouze z existujících zápisů v matričních knihách, bez hlubšího historického a sociolingvistického rozboru osamostatněnosti této podoby jména, navíc bez zohlednění volného zápisu před 1. 7. 2001. Stěžovatelům nemohlo vzniknout legitimní očekávání jen na základě existujících zápisů do matričních knih z důvodů, jež žalovaný správně popsal (buď šlo o jiné situace, nebo nezákonnou správní praxi). Pro posouzení, zda se jedná o osamostatnělou podobu jména, není rozhodné zjištění okolností jednotlivých případů zápisů této podoby jména. Navržené důkazy neprovedl pro nadbytečnost, potažmo nerelevanci pro posuzovanou věc.

[25] Nejvyšší správní soud považuje za vhodné předeslat, že znění rozhodného ustanovení zákona o matrikách (§ 62 odst. 1) je jasné. V řízení zahájeném v dubnu 2022 bylo proto možné zapsat jméno Honza do matriční knihy pro syna stěžovatelů pouze v případě, že by bylo prokázáno, že přestalo být *pouze* domáckou podobou jména Jan, a stalo se jménem samostatným.

[26] Je nepochybné, a byl si toho vědom i matriční úřad, že jazyk je živý organismus, který se vyvíjí spolu se společností, jež ho používá. Otázka, jestli se konkrétní podoba

pokračování

jména v důsledku jazykového vývoje osamostatnila, je skutkovou otázkou odbornou, kterou si správní orgán nemůže zodpovědět sám. Jasno musí mít k okamžiku vydání rozhodnutí (či provedení zápisu). Správní orgány, účastníci ani odborné autority na poli jazykovědy v průběhu řízení nezpochybnilly tezi, že hypokoristika (slova domácká) představují jeden ze standardních zdrojů obohacení jazyka, přičemž přijetí nového tvaru mezi „základní“ tvary slova může mít původ jak v domácí, tak i v cizojazyčné slovní zásobě. Kde leží hranice osamostatněnosti jména, je nemožné stanovit obecně, vždy bude záležet na konkrétním posouzení. Metodika zkoumání, do jaké míry došlo k osamostatnění, by nicméně měla u všech obdobných odborných úkolů obsahovat podobné postupy zjišťování, srovnávání, hodnocení apod., jistě nemůže jít o nahodilé, neukotvené postupy.

[27] Matriční úřad postupoval správně, pokud podrobil stěžovateli předložený znalecký posudek hodnocení z pohledu judikaturou dovozených kritérií. Znalecký posudek je důkaz jako každý jiný. Pouze znalecký posudek, který splňuje požadavek úplnosti a přesvědčivosti a vypořádává se se všemi rozhodujícími skutečnostmi, může být rozhodujícím důkazem pro posouzení klíčové skutkové otázky, na níž závisí výsledek právního posouzení. Při hodnocení důkazu znaleckým posudkem je třeba zejména posoudit, zda jsou jeho závěry náležitě a logicky odůvodněny a zda znalec přihlédl ke všem skutečnostem, zda závěry posudku nejsou v rozporu s výsledky ostatních důkazů a zda nejsou dány skutečnosti nebo důkazy, kterými by mohla být správnost posudku zpochybněna. Z posudku musí být seznatelné, z jakých zjištění znalec vychází, jakou cestou k těmto zjištěním dospěl a na základě jakých úvah. Je třeba hodnotit celý proces utváření znaleckého důkazu, včetně přípravy znaleckého zkoumání, opatrování podkladů pro znalce či způsob vyvozování závěrů znalce (viz rozsudek NSS ze dne 26. 4. 2024, č. j. 3 As 40/2022-52, bod 36, či nálezy Ústavního soudu ze dne 28. 4. 2020, sp. zn. I. ÚS 3937/18, bod 21). Závěry uvedené v citované judikatuře, které popisují povinnosti soudu při hodnocení znaleckých posudků, se vztahují i na správní orgány, pokud činí svá rozhodnutí na podkladě znaleckých posudků

[28] Matriční úřad především zcela správně nepřihlédl k těm pasážím znaleckého posudku Jany Valdové, které se vyjadřují k otázkám právního posouzení, neboť taková úloha znalci nepřísluší. Znalec se nemůže vyjadřovat k tomu, zda je požadavek na zápis jména do matriční knihy oprávněný, to je úlohou správního orgánu. Dlužno podotknout, že ani ÚJČ se podobných vyjádření, jež mu nenáleží, nedokázal vyvarovat.

[29] Nedostatky, které matriční úřad v posudku shledal, mají racionální jádro. NSS souhlasí, že pro závěr, že z domácké podoby jména vzniklo jméno nové, samostatné, není dostatečnou oporou názor jednotlivců (stěžovatelů, kteří si přejí zapsat takové jméno pro svého syna) ani zjištění, že u několika jiných jmen už tento proces proběhl. Stejně tak ale nepostačuje bez dalšího pro popření tvrzeného faktu zkušenost pracovníka matričního úřadu z každodenního kontaktu v běžných vztazích, či jeho vlastní přesvědčení, že tomu tak není. Jako rozumné se jeví vhodným způsobem zjistit, jak to vnímá relevantní část veřejnosti. NSS má ve shodě s matričním úřadem za to, že ve znaleckém posudku Jany Valdové schází opora v podkladech typu sociolingvistický průzkum, historická analýza apod.

[30] Má-li být znalecký závěr použitelný pro posouzení otázky, zda je jméno způsobilé zápisu do matriční knihy v roce 2022, mělo by odborné zkoumání být také přiměřeně aktuální. Soud si je vědom toho, že nebude možné určit, a to ani v řádu let, okamžik či dobu, kdy došlo k završení vývoje jména a vzniku jména „nového“, samostatného, nicméně víc než desetiletí může již být obdobím, po jehož uplynutí lze při znalosti trendů změnu když už ne očekávat, tak ji alespoň nelze s jistotou vyloučit.

[31] Správní orgány tedy nepochybily, pokud nepovažovaly znalecký posudek předložený stěžovateli ani v kontextu dalších označených důkazů za dostačující k prokázání osamostatněnosti jména Honza. Při léta trvajícím nedostatku znalců v oboru jazykověda se zaměřením na jména a příjmení (pozn. NSS: i v současnosti jsou v seznamu znalců pouze dva, jeden pro mongolská a druhý pro vietnamská jména) tak bylo pochopitelné a správné, že matriční úřad oslovil Ústav pro jazyk český Akademie věd, jehož hlavním předmětem činnosti je vědecký výzkum v oblasti českého národního jazyka, jeho současného stavu a historického vývoje a jeho vztahu k jiným jazykům, zejména pokud jde o slovní zásobu, gramatickou stavbu a další jevy, a dále v oblasti obecné lingvistiky. Tato instituce poskytuje vědecké posudky, stanoviska a doporučení a provádí i konzultační činnost (Výroční zpráva o činnosti a hospodaření za rok 2022, str. 9).

[32] Odborné stanovisko ÚJČ sice poukázalo na „poslední sociolingvistické průzkumy“ potvrzující, jak je jméno Honza českými mluvčími chápáno, nicméně, šlo toliko o jednovětné vyjádření, podložené odkazem na již zmíněný článek M. Knappové, tehdejší znalkyně, ovšem z roku 2012. Stejně jako znalecký posudek neobsahovalo žádnou historickou rešerši. S ohledem na dobu, kdy byl odborný článek publikován, je zřejmé, že žádný z průzkumů nemohl být novější než z roku 2012. ÚJČ nijak nereflektoval, jestli se jedná o jediný či poslední dostupný výzkum a zda a proč považuje jeho výsledky za vypovídající a nadále aktuální. Vyžádaný podklad tudíž nezhojil vady, které matriční úřad při hodnocení znaleckého posudku sám pojmenoval. Stěžovatelé důvodně upozorňovali na význam aktuálnosti podkladů (jejich zdrojů) pro použitelnost z nich vzešlých odborných závěrů.

[33] Matriční úřad nedostál své povinnosti dle § 3 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, zjistit stav věci, o kterém nejsou důvodné pochybnosti. Tento nedostatek pak nebyl zhojen žalovaným v odvolacím řízení ani v řízení před krajským soudem, který měl napadené rozhodnutí z tohoto důvodu zrušit.

[34] Pro opatření si dostatečného podkladu pro posouzení, zda je možné jméno Honza zapsat do matriční knihy, je nezbytné, aby si matriční úřad vyžádal doplnění skutkových zjištění. Nabízí se vyžádat si doplnění odborného stanoviska ÚJČ, případně vyzvat žadatele, aby předložili nový znalecký posudek či obstarali dodatek k tomu stávajícímu. Za náležité zjištění skutkového stavu je zodpovědný matriční úřad, proto je záhodno, aby otázku na odbornou autoritu formuloval přesněji, než jak to učinil v prvostupňovém řízení slovy: *Rodiče požádali o zápis domácké podoby Honza do rodného listu dítěte. Ve věci vedeme správní řízení, proto prosím o rychlé vyjádření.* Ačkoli měl konkrétní výhrady k obsahu znaleckého posudku, ÚJČ s ním ani s podstatou svých pochybností neseznámil

pokračování

a nepožádal o vyjádření v těch směrech, kde postrádal konkrétní stanovisko znalkyně, nebo spatřoval jiné nedostatky.

[35] Pro přesvědčivost závěru o (ne)osamostatněnosti jména Honza bude vhodné zejména zjistit historické vývojové souvislosti, jsou-li nějaké, jakož i přiměřeně aktuální informace o tom, jak je toto jméno vnímáno relevantní veřejností. Je na odborníkovi, aby v kontextu všech zjištěných skutečností zhodnotil, zda lze mezi indicie osamostatňování podoby jména řadit také jeho existující zápisy do matričních knih (před 1. 7. 2001, ale i po tomto datu), při zohlednění jejich četnosti, výskytu v průběhu času a vysledovatelném trendu. Vždyť objektivní fakt zápisu (lhostejno zda souladného či rozporného s právem) také znamená, že jméno reálně a oficiálně užívají jak jeho nositel, tak i ostatní osoby ve vztahu k němu. Podobně se nabízí zvážit, zda osamostatňování domácké podoby jména nasvědčuje i jeho oficiální, matriční používání pro děti cizinců či osoby procházející procesem tranzice, což ve faktické rovině připustily i správní orgány. Soud pochopitelně nijak nepředjímá, k jakému závěru to povede, nicméně že je tyto skutečnosti potřeba zhodnotit, je zřejmé.

[36] V možnostech správních orgánů nepochybně je také ověření, zda (alespoň v případech žadateli označených) matričních zápisů jména Honza v době, kdy to zákon zapovídal, bylo zapsání povoleno na podkladě doporučujícího stanoviska odborné autority (což při úzkém okruhu profesně „zasvěcených“ a informovanosti zainteresovaných sice není příliš pravděpodobné, ale není to vyloučeno) nebo bez něj, a tedy nejspíš v rozporu s jasně znějící právní úpravou. Že postup v rozporu s právem nezakládá správní praxi, na niž lze legitimně spoléhat v podobných případech, je pravdou (krajský soud to správně popsal v napadeném rozsudku v odst. 42 až 44, a zejména 45 i s odkazem na přílehlavou judikaturu NSS). Nicméně není vyloučeno, že cestou fakticity dojde postupem času k takovému posunu, že se změní vnímání konkrétního jména relevantní částí společnosti v takové míře, že to bude vědecky (průzkumem) zachytitelné. Jinými slovy, protiprávní zápis jména Honza do matriky nezakládá legitimní očekávání, že matriční úřad provede další nezákonný zápis, ale pokud k tomu v minulosti za jakýchkoli okolností docházelo, je třeba to včetně praktických důsledků a v kontextu dalších odborných zjištění (odborně) vyhodnotit při zkoumání, zda nedošlo fakticky k završení procesu osamostatňování takového jména. Není ani nepředstavitelné, že ve společnosti zaznamenané trendy vyústí až k legislativní změně, jako se to stalo i v zákoně o matrikách, který s účinností od 1. 1. 2024 již omezující podmínku pro domácká a zdrobnělá jména vypouští.

[37] Co se týče namítaného nesprávného posouzení právní otázky, zda je jméno Honza způsobilé k matričnímu zápisu, Nejvyšší správní soud se touto námitkou stěžovatelů vzhledem k nedostatečně zjištěnému skutkovému stavu nezabýval, neboť by to bylo předčasné. Po jeho doplnění v souladu se závazným právním názorem NSS o splnění podmínek k zápisu jména správní orgán uváží znovu. Odmítnutí provedení důkazů navrhaných v žalobě krajským soudem mělo původ v jeho (chybném) přesvědčení, že byl skutkový stav zjištěn řádně, proto je nyní bezpředmětné se související výtkou samostatně zabývat. Podle NSS nebyly splněny podmínky pro doplnění dokazování přímo krajským soudem, neboť by tím byla popřena jeho přezkumná role a nahrazována činnost správních orgánů.

[38] Nejvyšší správní soud dodává, že novelizované znění § 62 odst. 1 zákona o matrikách, účinné od 1. 1. 2024, již zákaz zápisu domácích a zdobných jmen neobsahuje. Podle důvodové zprávy k zákonu č. 414/2023 Sb. nová právní úprava reflektuje značný tlak na uvolnění pravidel zejména ve vztahu k domácí a zdobné podobě existujícího jména, který matriční praxe v posledním období registruje. Tento tlak vyústil i v řadu případů, kdy se rodiče domohli zápisu takové podoby jména soudní cestou. Nová právní úprava tak v souladu se společenskou poptávkou rozvolňuje žádoucím způsobem výsostné právo rodičů dát svému dítěti jméno, zakotvené obecně v § 860 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Podle přechodných ustanovení (čl. II bod 1) se však podání učiněná přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona vyřizují podle dosavadních právních předpisů.

V. Závěr a náklady řízení

[39] Kasační stížnost je důvodná, proto NSS podle § 110 odst. 1 věty první s. ř. s. zrušil rozsudek krajského soudu. Zároveň v souladu s § 110 odst. 2 písm. a) s. ř. s. zrušil i rozhodnutí žalovaného, neboť krajský soud by musel učinit totéž, a podle § 78 odst. 4 s. ř. s. vrátil věc žalovanému k dalšímu řízení. Žalovaný bude v dalším řízení postupovat v souladu se závazným právním názorem NSS vyjádřeným zejména v odst. 34 až 36 tohoto rozsudku a pro účely posouzení rozhodné právní otázky si opatří dostatečný odborný skutkový podklad.

[40] S ohledem na tento procesní postup NSS rozhodl o náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti i řízení před krajským soudem (§ 110 odst. 3 věta druhá s. ř. s.). Podle § 60 odst. 1 ve spojení s § 120 s. ř. s. mají stěžovatelé právo na náhradu nákladů řízení, neboť byli ve věci úspěšní.

[41] Náhrada nákladů řízení příslušející stěžovatelům se skládá ze soudních poplatků v celkové výši 16 000 Kč (2 x 3 000 Kč za žalobu a 2 x 5 000 Kč za kasační stížnost) a náhrady za zastupování advokátkou v řízení před krajským soudem i před NSS. V řízení o žalobě byly učiněny dva úkony právní služby spočívající v převzetí a přípravě zastoupení a sepisu žaloby (§ 11 odst. 1 písm. a) a d) vyhlášky č. 177/1996 Sb., advokátní tarif). Podle § 12 odst. 4 advokátního tarifu má advokát při zastupování více osob za každou z těchto osob právo na mimosmluvní odměnu sníženou o 20 % této částky. V souladu s § 9 odst. 4 písm. d) a § 7 bodem 5 advokátního tarifu jde o 4 x 2 480 Kč, tedy 9 920 Kč. K tomu je třeba podle § 13 odst. 4 advokátního tarifu připočíst paušální náhradu hotových výdajů ve výši 2 x 300 Kč za dva společné úkony, tedy celkově 10 520 Kč. V řízení o kasační stížnosti byl učiněn za oba stěžovatele jeden úkon právní služby spočívající v sepisu kasační stížnosti (§ 11 odst. 1 písm. d) advokátního tarifu), za který náleží náhrada ve výši 4 960 Kč spolu s paušální náhradou hotových výdajů ve výši 300 Kč, tedy celkově 5 260 Kč. Zástupkyně žalobců není plátkyní DPH.

pokračování

[42] Žalovaný je povinen nahradit stěžovatelům náklady řízení v celkové výši 31 780 Kč, tj. každému ze stěžovatelů 15 890 Kč do třiceti dnů od právní moci tohoto rozsudku k rukám jejich zástupkyně.

P o u č e n í: Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 25. září 2024

Eva Šonková
předsedkyně

s
e
n
á
t
u